

НИКОЛАЙ РАЙНОВ

ДЪРВЕН КОН

chitanka.info

Един цар поръчал да му направят нови дворци.

Дворците станали много хубави: за чудо и приказ. Никъде по света нямало такива дворци. Всички се спирали да ги гледат. Но един момък се въртял всеки ден и по цели часове зяпал, обикалял отсам-оттатък; това погледне, онова пипне, мери с крачки. Стражите го забелязали и отишли, та казали на царя. Той заповядал да му го доведат. Довели момъка. Царят го запитал защо идва всеки ден да гледа дворците, а оня рекъл:

— Царю честити, гледам — да видя как са направени — и си пресмятам на ума дали ще мога и аз да направя също такива, като приготвя толкова градиво, колкото трябва, та нито да липсва, нито да остане нещо.

— Е, как ти се вижда? — запитал го царят. — Да поискам да ми направиш такъв дворец на друго място, наемаш ли се?

— Наемам се.

— Добре. Каж ми тогава какво ти трябва и аз всичко ще ти дам, а ти почни да градиш. Но ако излезе градивото повече, макар и с една дъска, или ако ти не достигне дори и един гвоздей, ще ти взема тавата.

— Става, царю честити.

Още същия ден момчето поискало, колкото градиво му трябвало; а царят му стоварил всичко, дал му пари, майстори, работници и момъкът почнал да работи. Тъкмо на уреченото време новият дворец бил готов. Всички останали поразени от ума и дарбите на младия майстор. Царят се зарадвал, че има такъв момък в царството си, и го запитал с какво да го награди.

Момчето рекло:

— Не ща друго, царю честити. Дай ми едно царско писмо, че от мене няма по-добър майстор в твоето царство.

— Добре — казал царят.

И той заповядал на царските писари да напишат писмо. Написали го, ударили му царските печати и сам царят го подписал. Момчето си взело писмото и си отишло. Спряло се в друг град на това царство и се настанило на работа при един дърводелец. Майсторът му бил проклет човек: не искал да чуе, че от него има по-голям майстор. Като видял, че новият калфа, каквото и да залови, изкарва го поизкусно от него, почнал да го мрази; биел го, намирал му грешки и там, дето няма, отяждал му от заплатата. Днес тъй, утре тъй — един

ден майсторът почнал нещо да прави, а момъкът му казал, че дървото не се реже оттам, ами отдругаде и че както го е захванал, нищо няма да излезе от това дърво. Кипнал оня майстор, па дигнал дървото да удари калфата по главата и рекъл:

— Я си затваряй устата! Мигар ти си по-голям майстор от мене, та ще ми намираш грешки?

— По-голям майстор съм! — викнал момъкът. — Аз имам царско писмо, а ти нямаш.

— Махай се оттук с тия лъжи! — закрещял ядосаният майстор. — Царско писмо! Кой е луд да ти даде писмо!

Скарали се двамата, сбили се, събрали съседите; дошло ред да се съдят. Съдията трябвало да реши кой от двамата е по-голям майстор. Стариият бил приятел на съдията, па му бил дал и подкуп — да присъди в негова полза. Момчето извадило царското писмо и го показало на съдията, но оня дал вид, че не вярва:

— Царят — рекъл съдията — няма да седне да издава майсторски свидетелства. Това писмо си го написал сам ти.

И той отсъдил, че стариият е по-голям майстор. Момъкът се оскърбил, отишъл право при царя и му хвърлил писмото при нозете, като казал, че това писмо не струва нищо.

— Защо да не струва? — попитал царят.

— Защото в тоя и тоя град съдията отсъди, че тия подписи са лъжливи и че еди-кой си дърводелец е по-голям майстор от мене.

Царят заповядал да извикат съдията и дърводелеца. Отишли стражи и ги докарали. Царят се обърнал към съдията и го запитал, като му показал писмото:

— Чии са тия печати?

— Царски печати са — рекъл съдията.

— А тоя подпис чий е?

— Твой ще да е, царю честити.

— Защо тогава си казал, че това писмо е писано от тоя момък?

Съдията не можал нищо да отговори: да каже, че подписът и печатът не са царски, ще му кажат, че съдията трябва да познава царския подпис и царските печати; да каже, че са царски, ще го запитат защо тогава не признава царското свидетелство, че момъкът е най-голям майстор. Той млъкнал.

— Хвърлете го в тъмницата! — заповядал царят. — А сега доведете дърводелеца!

Довели го. Царят го изгледал, па рекъл:

— Ти ли не признаваш този момък за майстор?

— Аз — отвърнал оня. — Как ще бъде по майстор от мене, когато ми е калфа?

— Той е по майстор от тебе. Виждаш ли хе там оня дворец? Той ми го направи за уреченото време с точно отмерено градиво. А ти какво ще ми направиш, за да те видя майстор ли си?

— Какво ли? За четиридесет дена ще направя нещо много по-хубаво от оня дворец.

— Добре — казал царят. — От утре почни да работиш.

— Ами ти — обърнал се царят към момъка — какво ще направиш за тия четиридесет дена? Залови се и ти за работа: докажи, че си по майстор от него!

— Добре — казал момъкът. — И аз ще направя, каквото мога.

Изтекли четиридесет дена; момъкът през това време само ял, пил и ходил по града — сякаш не го чака работа; а старият майстор се бил задълбал, та цял ден и цяла нощ работел. След уреченото време и двамата се явили в двореца; всеки носел, каквото бил приготвил. Старият донесъл един голям дървен ковчег, сложил го на пода, завъртял една ръчка и ковчегът почнал да свири всякакви хубави песни.

— Е — рекъл майсторът, — как ти се струва, царю честити? Ще може ли калфата ми да направи нещо, ако не по-хубаво, то поне като това?

И царят, па и всички сбрани казали, че по-изкусно нещо от този ковчег не може да се направи. Тогава царят се обърнал към момъка и рекъл:

— А ти? Я покажи да видим твоята работа!

Онзи носел едно чувалче на гърба си. Снел го и рекъл на събраните:

— И аз ще ви покажа работата си, но най-напред си затворете очите, а като ви кажа „готово“, отворете ги. Не искам да научи никой тайната на това, що съм приготвил.

Те си затворили очите. Като ги отворили, видели един голям дървен кон, който се сглобявал и разглобявал с винтове. Конят имал и

крила, пак от дърво. Момъкът извадил от джеба си един ключ, пъхнал го в един отвор в шията на коня и конят почнал да подскача и да пърха с крила, сякаш иска да полети. След това момъкът рекъл:

— Царю честити, ако искате да видите как лети моят кон, излезте на двора — да ви покажа.

Всички излезли на двора. Калфата се качил на коня, завъртял ключа и още няколко винта и конят полетял нагоре. След малко се виждал чак до облаците, дребен като гълъб. Момъкът обиколил на два-три пъти с него над града, извил се над самия дворец и слязъл сред двора.

— Ето — рекъл, — това направих. С тоя кон човек може да лети, където иска; и над облаците може да се издигне, та дори до слънцето да стигне. Има на него винтове: ако искаш да летиш нагоре, ще завъртиш един винт; ако искаш надолу — друг ще завъртиш; можеш да хвърчиш и по-бързо, и по-бавно: и за това има винтове. Когато искаш пък, можеш да слезеш. Всичко е премислено и натъкмено. С него можеш и под морето да се спуснеш, па и по вода да плуваш. Е, как ви се струва, може ли тоя, който е направил свирещия ковчег, да стъкми крилат кон като моя? Кой е по майстор от нас двамата?

Едни казали, че старият е по майстор; други държали за младия.

Повикали най-сетне царския син — той да реши.

— Добре — казал царският син. — Ще реша, но искам оня, в чиято полза реша, да ми даде това, що е направил.

— Бива — съгласили се и двамата.

Тогава царският син казал:

— Има свирки от мед, има от сребро, от кост, от дърво; да направиш ковчег, който свири, не значи да направиш нещо невидено. Ами видял ли е някой от вас кон да хвърчи? Да направиш кон от дърво, който може само да ходи, то е все едно да направиш ковчег, който свири. Но да направиш от дърво крилат кон, който не само ходи, а и лети — то значи да направиш наистина нещо невидено. Младият е по майстор.

Като чули това решение, всички сбрани се съгласили. По молба на момъка царят му дал второ писмо, в което се твърдяло, че той е най-голям майстор в цялото царство; на писмото се подписали и цар, и царски син, и всички сбрани; подпечатали го и го дали на момъка, а на стария рекли да си върви по работата и друг път да не се препира с по-

големи майстори. Както било условено, момъкът подарил дървения кон на царския син и си отишъл.

А царският син взел със себе си пари за дълъг път, качил се на гърба на дървения кон, завъртял ключа и витлата и полетял нагоре. Хвъркал, хвъркал над гори, реки и полета, докато видял под себе си един голям град с високи дворци и хубави къщи. Обиколил над града, за да види къде да слезе, избрал си едно високо клонесто дърво и се спуснал на него. Там разглобил коня, оставил го и слязъл. Ходил по града цял ден, а вечерта влязъл в една голяма кръчма, поздравил хората и седнал на една маса. Никой не му отвърнал на поздрава — такива били хората в тоя град, — само един момък му отвърнал и седнал до него на масата. Момъкът бил беден, зле облечен и както се виждало — пиян. Царският син поръчал вечеря, поканил и момъка, та заедно яли и пили. Като не познавал никого в тоя град, па и не знаел къде има наблизко странноприемница, царският син тръгнал с момъка. Пияницата го отвел у дома си, в една сиромашка къща накрай града. Посрещнала ги стара жена с парцаливи дрехи; тя била майка на момъка. Освен него нямала друг син. Погледнал царският син къщата — нечиста, бедна, вонеща, но нямало какво да прави: преспал там. Още на сутринта, щом станали, той дал на момъка пари и му рекъл:

— Приятелю, вземи тия пари, па повикай майстори да ти направят тук една хубава къща, висока като дворец. Ако не стигнат парите, още ще ти дам. Хубава къща искам да издигнеш.

Момъкът взел парите, свикал майстори и те му изградили една хубава-прехубава къща, висока — също като дворец. Когато станала готова къщата, царският син се преселил с момъка в нея, а бабичката се заела да им шьта и готви. Те двамата излизали по града, цял ден ходели насам-натам, а късно вечер се прибирали.

Един ден царският син запитал бабичката:

— Знаеш ли ме, бабо, откъде съм и какъв съм? Царски син съм. Тръгнал съм от град на град, от много далече, да си търся прилика. Не си ли чула да има тук някоя хубава мома като за мене?

— Е, синко — рекла бабата, — само да знаеш каква царска дъщеря има тук! Хубостта ѝ се е прочула по всички царства. Но баща ѝ я не пуца никъде да излиза. Тя живее от малка още в една кула и там вечер ѝ изнасят на макара всичко, що трябва: човек я не вижда. Баща ѝ я пази. Нито я слънце огрява, нито я вятър подухва. Чудна хубавица е.

Само една девойка живее при нея, друг никой. Колко юнаци са идвали чак от другия край на земята да я видят, но царят не ги е пуснал. Дума е дал, че когато момата стане на седемнадесет години, тогава ще я изведе от кулата и ще я пресели в двореца. Сега е на шестнадесет. Цяла година има още да чакат ергените. Та за тая мома ми е думата: тя би била мома за тебе. Но как ще я видиш? И крила да имаш, не можеш влезе в кулата. Наоколо пазят три вериги стражи.

Царският син слушал, слушал, па рекъл:

— То се е видяло, бабо, че няма да видя царкинята, ами поне отдалеч да погледна кулата, дето е затворена. Можеш ли да ми я покажеш отдалеч, но никой да ни не види?

— Мога, синко — рекла бабата.

И тя го повела. Пообиколили малко и стигнали до двореца. Отвъд него имало голяма градина, а вдън градината се издигала шестокатната кула.

— Ето, синко — рекла бабата, — виждаш ли тая висока сграда, която се подава иззад дърветата? Тя е кулата; на най-горния кат са стаите, дето живее царската дъщеря.

Момъкът видял, че наистина около градината има стражи с оръжия, които пазят да не би някой да влезе в градината или да се прехвърли през оградата. Той погледал, па се върнал с бабата. Вечерта, когато се прибрали и си легнали да спят, той станал, без да го усетят, па излязъл из къщи и се запътил към онова високо дърво, на което бил оставил разглобения кон. Сглобил дъските, седнал на коня, па завъртял ключа и винтовете — и се дигнал над града. Князът полетял толкова нависоко, че никой не можел да го види отдолу; па било и тъмна нощ. Когато видял под себе си кулата, спуснал се отведнъж и паднал на покрива; оставил там коня и полека-полека се смъкнал по стрехата до прозорците, отворил един и се вмъкнал в стаята. Царската дъщеря се била вече навечеряла и отдавна спяла. Той запалил една свещ и останал поразен от невидената хубост на царкинята. Дълго я гледал и се боял да мръдне, да не би да я събуди. На тръгване помислил да й остави някакъв знак, та да разбере, че е дохождал в стаята човек, докато е спяла. Снел си пръстена и го сложил полека на нейния пръст; след това излязъл из прозореца, качил се на коня и полетял. Оставил коня на високото дърво, па се прибрал вкъщи, без да го забележат. На другата вечер пак отишъл при царкинята; на пръста й нямало

пръстена. Тя го била скрила, за да го не види момата, която живеела с нея в кулата. Но на другата ѝ ръка се виждал нейният пръстен. Царският син подръпнал пръстена, за да го измъкне, но момата се събудила. Той се уплашил да не би царкинята да извика, стражите отвън да чуят и да го уловят. Но тя го хванала за ръка и му рекла:

— Кой си ти, момко, и отде си? Ти ли си идвал снощи тук? Ти ли си турил своя пръстен на пръста ми?

— Наистина, светла царкиньо — рекъл момъкът, — аз идвах снощи и сложих пръстена си на твоя пръст. Аз съм царски син; дошъл съм от много далечна земя да си диря мома прилика, та да се ожения за нея. Казаха ми, че по-хубава от тебе няма — и това излезе вярно.

Тогава момата казала:

— Вземи моя пръстен: ето ти го. Аз съм скрила твоя, за да го не видят. Откак се помня, не съм излизала вън от тая кула и ако съм видяла нещо, видяла съм го през тия прозорци. Докога ще ме държи баща ми затворена тук, не знам. Но много ми се иска да изляза от тоя проклет затвор. Защо ми е хубост, като не съм видяла света и не съм живяла с хората? Ако ме харесваш, вземи ме за жена, само по-скоро ме измъкни от тая кула, която ми притиска душата със стените си!

— Добре — казал той, — тогава да избягаме още сега!

Но царкинята не му дала вече да говори, защото дочула, че в съседната стая се събаря нещо. Та разбрала, че девойката е чула разговора и след малко ще влезе да види с кого говори царкинята. Тя духнала свещта и пошепнала на момъка да си отиде, па да дойде на другата вечер. Едва князът се бил измъкнал из прозореца и почнал да се катери по стряхата, когато девойката влязла. Угасената свещ още пушела, а от отворения прозорец се чувало как някой драци по стената. След малко се чуло бучене, като че ли някаква голяма птица хвърчи: това бил шумът от летящия дървен кон.

— С кого говореше, светла царкиньо? — запитала девойката.

Но царската дъщеря се престорила, че спи, за да помисли оная, че е бълнувала. Девойката надникнала да види из прозореца откъде е влязъл човекът, но не видяла нищо. Сетне се прибрала в стаята си да спи. На заранта пак запитала царкинята с кого е говорила посред нощ.

— С никого не съм говорила — рекла царската дъщеря. — Може в съня си нещо да съм продумала. Не помня.

— Аз чух мъжки глас — рекла девойката. — Когато влязох в стаята, свещта още пушеше; а и по стената чух някой да се катери. Мъж е идвал тук.

Когато към обед царят дошъл в кулата да види дъщеря си, девойката му разказала всичко, що била чула и видяла.

— Не може да бъде — рекъл той. — Кой ще влезе и отде ще се вмъкне? Стражите пазят цял ден и цяла нощ. Сторило ти се е.

Но все пак той заповядал на стражите да вардят още по-добре през нощта и ако видят някого да се прекачва през оградата, веднага да го заловят и отведат при него. А и на девойката заповядал да стои при царкинята и цяла нощ да бди, без да мигне. Вечерта царският син пак дошъл. Царкинята се била престорила на заспала и го чакала, а девойката от умора била задремала. Той влязъл и като мислел, че царкинята е сама, запалил свещта. Но от светлината девойката се събудила, надала силен вик и се хвърлила да задържи момъка. Притекли се отвън стражите, но вратата на кулата била заключена: ключът се пазел у царя. Докато натъкмят макарата, по която се качвал оня, който носел храна на царкинята, момъкът избягал. Девойката го видяла, че се прекачва през прозореца и се катери по стряхата, чула след малко пак летежа на невидимата птица, но не видяла нищо.

На другата заран тя разказала всичко на царя. Той заповядал да намажат прозореца с катран, та когато мине онзи, да се залепи и да го уловят. Също тъй заповядал да се наредят стражи около самата кула и макарата да бъде готова още от вечерта.

Мръкнало се. Царският син решил да мине полунощ, че тогава да влезе в кулата. След полунощ отишъл при дървото, покатерил се, сглобил коня и полетял. Когато спрял на покрива, надникнал и видял, че около кулата обикалят стражи. Но царкинята била оставила прозореца от вечерта отворен. Момъкът се спуснал от стряхата, стражите го видели и почнали да въртят макарата. Той чул скърцането на въжетата и като разбрал, че ще го заловят, върнал се пак на покрива, качил се на коня и отлетял. Дошъл царят на другия ден и стражите му разказали какво видели.

— Идва — рекли те — един мъж. Той слиза от покрива по стряхата и минава после през прозореца. Тая нощ тъкмо щяхме да го заловим — и той избяга. Не знаем отде минава, та се качва на покрива: навсякъде обикаляхме, но никого не видяхме.

Царят разбрал, че непознатият се е уплашил от стражите и макарата, та е избягал. Затова наредил още същия ден царкинята да се пресели при майка си в двореца, а в кулата да се настанят стражи, да отворят прозореца и да го намажат пак с катран. Царкинята се преселила в двореца, но сърцето ѝ копнеело по оня смел момък, с когото си разменили пръстените. Вечерта прозорецът бил отворен. Момъкът долетял. Като видял, че отвън обикалят по-малко стражи, позачудил се, но се спуснал по стряхата и стигнал до прозореца. Като стъпил на перваза, стражите, които го видели, надали вик и се хвърлили да го заловят, а той веднага разбрал каква ще да е работата и се хванал пак за стряхата, но обувките му били залепнали и той с голямо усилие си откъснал нозете; цял изцапан с катран, царският син едва смогнал да се отърве и да се добере до покрива, дето бързо натъкмил коня и отлетял. След като разглобил хвъркатия кон и го оставил навръх дървото, побързал да си отиде вкъщи, дето си съблякъл изцапаните дрехи, изул си обувката и легнал. На сутринта станал рано, скрил изцапаното облекло в зимника, преоблякъл се и тръгнал по града. Първата му работа била да види пазят ли стражи около кулата и градината. Като видял, че там няма вече никого, той се уверил, че царкинята не живее вече в кулата. Минавайки през пазара, чул, че един глашатай вика:

— Колкото има мъже по града от петнадесет до шестдесет години, всички да минат днес пред царския дворец!

Царският син разбрал, че царят иска да узнае кому са изцапани дрехите с катран, и побързал да си отиде вкъщи. Като стигнал там, престорил се на болен, легнал и цял ден не излязъл никъде. През деня всички мъже минали пред двореца, но ничии дрехи не били изцапани с катран. По пътеката, отдето трябвало да минат, царят бил заповядал да пръснат просо, та оня, чиито обувки са изцапани отдолу с катран, да го обере с подметките. Но никой не обрал просото. Царят разбрал, че виновникът се крие някъде. На другия ден рано-рано глашатаят разгласил по целия град — никой никъде да не излиза тоя ден, защото щяло да се дири нещо по къщите. Царят разпратил стражи да пазят по улиците, да не излиза никой, а по къщите наредил да тръгнат негови хора и да издирят чии дрехи и обувки са изцапани с катран. Когато заловят с такова облекло, да го заведат при него. Търсили ден, търсили два — не намерили човек с такива дрехи. Царят разбрал, че и тъй не

ще може да залови виновника, и позволил на хората да ходят, който дето иска. На третия ден дошли съседките на бабичката и казали на стражите в двореца, че там и там в нечия си градина, виждали да се разхожда някакъв момък: преди два дена бил с едни дрехи, а сега — с други. Те искали да сторят зло на бабичката, защото ѝ завидели, че си има такава хубава нова къща, висока като дворец.

— Какво ще търсим там? — рекли стражите. — Там живее една бедна бабичка в някаква колиба със сина си, един пияница. Мигар той ще тръгне да се катери по кулата? Я си вървете по пътя!

Но завистливите съседки настояли:

— Каква колиба! Там сега е издигната къща като дворец: висока, хубава, да ѝ се ненагледаш. Идете претърсете там!

Отишли царските хора в къщата. Намерили бабата, че седи при огъня и готви. Попитали я за сина ѝ; тя рекла, че е по работа в града. Почнали да търсят насам-натам, стигнали и до зимника. Намерили окатранените дрехи и обувки.

— Чии са тия дрехи и тия обуца, бабо? — запитали те.

— На сина ми са. Снощи го пратих по тъмно да ми купи дървено масло, за да сготвя вечеря, а той бил пиян, та се спянал о бурето на един бакалин и станал само катран; върна се черен като дявол. Негови са.

Но царските хора не вярвали.

— Кажу си право, бабо, че ще те бием — и тогава ще признаеш! — заканили се те.

— Нали ви право казвам — настоявала тя. — На сина ми са.

Те почнали да я бият и тя казала най-последно, че са на един царски син, който им бил дал пари, та си направили къщата; но къде е ходил и кога ги е изцапал, не знаела.

— Тука ли е тоя момък? — запитали те.

— Из града излезе — рекла бабата, — не се е още върнал. На обед ще си дойде със сина ми.

Стражите се скрили в къщата и когато си дошъл царският син, заловили го. Отвели го при царя да го съди. Той го питал, разпитвал, но момъкът не обелвал зъб: нищо не могли да научат от него. Ала дрехите и обувките били негови — това се виждало. Царят го осъдил на смърт.

— Още днес — рекъл — ще го обесите на някое голямо дърво вън от града, за да може целият град да види как се наказва такъв злосторник, който е искал да открадне дъщеря ми.

Повели царския син да го бесят. След него тръгнали всички хора от града — да гледат. Отвели го под онова дърво, на което бил разглобеният хвъркат кон; по-високо дърво нямало. Като стигнали там, царските хора попитали осъдения иска ли нещо, преди да умре.

— Искам — рекъл той — да се кача на това дърво, на което ще ме бесите, та оттам да погледна за последен път света.

— Добре — казали те. — Качи се, та погледай!

И почнали да връзват въжето. А царският син се покачил на дървото, сглобил коня, яхнал го и полетял. По едно време събраните почнали да викат:

— Я вижте: хвъркат кон!

Загледали се всички и видели, че на коня седи осъденият царски син.

Минали няколко дена от тая случка, за която приказвал целият град; царската дъщеря разбрала, че нейният годеник, кога да е, ще дойде да я вземе, и почнала да се оплаква на баща си и майка си, че ѝ е досадно в двореца.

— Вие уж ме изведохте от кулата, за да погледам света, а ме затворихте в двореца. Свива ми се сърцето тук. Изведете ме някъде — да видя слънце и въздух да подишам!

Царят заповядал да стегнат колесницата, качил се на нея с царицата и отишли в градините вън от града. Там прекарали тоя ден; разхождали се, яли, пили и се върнали чак вечерта. Тая разходка много се харесала на царкинята. На другия ден тя пак замолила баща си да я отведе в градините. Но той бил зает. Казал на царицата тя да заведе дъщеря си, но да се не бавят много. Станали, качили се на колесницата и отишли. А в това време царският син обикалял над града с крилатия кон и за да си отпочине, слязъл на едно високо дърво в царските градини. Той видял от дървото царицата и дъщеря ѝ, че се разхождат, и тъкмо когато те се отдалечили навътре в градината, князът прилетял с коня, грабнал царкинята и полетял с нея. Царицата надала вик, почнала да се залива в сълзи; притекли се стражите и пазачите на градината, но царицата успяла само да им покаже хвъркатия кон, който се виждал високо в небето дребен като врабче.

Царският син и княгинята летели дълго, докато минали границата на това царство, отдето била родом момата. Спирали тук-там за малко, колкото да си починат и да си купят от селата нещо за ядене. Като излезли въвн от царството, полетели към бащинията на царския син. Вечерта замръкнали в една планина. Трябвало да спят там. Момъкът снел годеницата си и потърсил място за нощуване. Намерил една закътана полянка под високи дървета.

— Тука ще нощуваме — рекъл.

Но в планината било студено; царкинята треперела от студ. Нямало с какво да накладат огън. Поразгледал царският син наляво-надясно — дано види някъде огън. Съзрял през дърветата на отсрещната страна на планината, че блещука огън.

— Ето — рекъл той, — там някои хора са си наклали огън. Ще ида да донеса една главня. Ти почакай малко, аз ще се върна ей сега.

Той се качил на коня и полетял. Между върха, на който били спрели годениците, и оня, дето се виждал огънят, имало дълбок дол; царският син прелетял над дола и стигнал отвъд. Край огъня видял овчари. От тях купил хляб и нещо друго за ядене, па взел едно запалено дърво и се яхнал на дървения кон. Полетял пак назад, към другия връх, но дървото се разгоряло от вятъра и почнало да пари момъка по ръцете. Той не знаел да хвърли ли главнята, или да си прежали ръката; още много имало да се лети: тъкмо над дола бил. Той сложил в залисията си главнята на коня, за да я улови от другата страна, дето била поугаснала. Но конят се запалил и момъкът полетял надолу, право в дола. Князът при падането си бил навехнал единия крак, но скоро се посъвзел и тръгнал да търси годеницата си. Отгоре той всичко виждал добре, но от дола не можел да види нищо. Погледнал насам-натам, не можал да се оправи наникъде. Дори толкова се забъркал, че не знаел вече на коя страна е оставил момата. Почнал да вика — дано тя го чуе и му се обади; но тя била горе, на върха, а той — в дълбокия дол, затова не го чула. Сетне тръгнал да дири пътека. Лутал се цяла нощ из гората, викал, колкото му глас държи, но никой не му се обадил. Когато се разсъмнало, момъкът видял, че е отишъл на съвсем друга страна. И тръгнал из гората — накъдето му видят очите.

А царкинята го чакала цяла нощ; и тя викала, но и на нея се не обадил никой. Като видяла, че се разсъмва, тръгнала сама по гората да

дири път. Вървяла що вървяла, срещнали я двама разбойници и я спрели. Поразени от нейната хубост, те почнали да се карат кой да я вземе.

— Моя ще бъде! — викал единият.

— Моя! — викал другият.

Царкинята се изхитрила и рекла на разбойниците:

— Аз ще ви кажа кой от двамата ще ме вземе. Който е по-бърз, негова ще бъде. Затечете се до най-близкия извор и който пръв ми донесе вода да пия, той ще ме вземе.

Разбойниците се спуснали към извора, а тя избягала по една пътека надолу. Тичала, тичала, докато се уморила и капнала от ход; седнала на едни камъни да си почине. Както седяла, едно овчарче я видяло и дошло при нея. Тя му се примолила да ѝ даде нещо да яде; момчето ѝ дало хляб и сол: това имало в торбата си. След голямата умора простият обяд се сторил на царкинята много вкусен. Тя разпитала селянчето за пътя, то я извело из гората и я оправило. Царкинята му поблагодарила и поела пътя, що слизал от планината. Срещнали я трима пияни моряци. И те я задържали. Всеки казал:

— Моя е!

Почнали да се карат. Работата стигнала до бой. Докато се биели, момата избягала. Но по-натам я срещнали дванадесет души коняри. Те карали коне и мулета, натоварени с всякакви стоки; връщали се от пазар в града. И те спрели момата; и те почнали да се карат кой да я вземе. Царкинята и сега измислила хитрина.

— Защо се карате за мене? — рекла им тя. — Разтоварете си конете и мулетата, па почнете да ги товарите: който пръв си натовари коня, той ще ме вземе!

И глупавите коняри се съгласили. Всеки побързал да си разтовари коня. Проснали стоките на земята. Когато всички разтоварили, царкинята рекла:

— Хайде сега товарете, да видя кой е най-бърз!

Те почнали да товарят, а тя избягала. Никой не се решавал да си остави стоката на пътя, че да гони с коня си момата.

Тъкмо царкинята се успокоила, че се отървала от конярите, ето че по-натам я срещнал един арапин. Той бил облечен в свилени дрехи, обвезани със сърма; на кръста му висяла сабя; яздел едър бял кон. Щом

видял момата, спрял коня и слязъл, та се хвърлил към нея да я грабне и качи на коня.

— Стой! — рекла тя. — Толкова царства съм изходила, като тебе силен и хубавец мъж не съм срещнала. Но я си съблечи дрехите, да ги облека аз, а ти облечи моите, да видя дали сме лика-прилика. Мене ми е предсказано, че ще се оженя за мъж, който може да облече моите дрехи.

Арапинът си съблякъл дрехите, па облякъл тия на царкинята. Тя облякла неговите, яхнала коня му, извадила сабята и каза:

— Хайде сега си върви, одето си дошъл!

И мушнала коня, та препуснала по пътя. Стигнала до един голям град. На стъгдата се били събрали много хора, все мъже. В това царство току-що бил умрял царят, който нямал наследник, а законът там бил такъв: пускали едно птиче, което познавало кой е достоен за цар; комуто кацне на главата птичето, той ставал цар. Събрали се всички и пуснали птичето. То летяло, летяло, па кацнало на главата на царската дъщеря.

— Не може, не може! — развикали се някои. — Не може чужденец да ни бъде цар. Малко ли са нашенци, та ще избираме чужденец?

Уловили птичето и го пуснали втори път; и сега то кацнало на главата на царкинята.

— Не може, не може! — развикали се отново ония. — Птичето е сбъркало.

Трети път пуснали птичето; но то и тоя път кацнало на главата на преоблечената царска дъщеря. Ония пак запротестирали.

— Каква е тая работа? — почнали да викат те. — Не може тъй. Да затворим тоя чужденец, па тогава да пуснем птичето.

Някои се противили на това решение, но повечето били съгласни: всекиму се искало да стане цар.

— Да го затворим, да го затворим! — завикали те.

Повели чужденеца и го затворили в тъмница, докато свършат избора. Пуснали после птичето, но то хвъркнало и се изгубило: никъде не го видели. Тогава ония, които защищавали чужденеца, почнали да викат:

— Видяхте ли каква неправда извършихте? Птичето ни напусна. Ще ни напусне отсега сполуката. Я по-скоро освободете чужденеца!

Отишли, та отворили вратата на тъмницата. Колко се почудили, като видели птичето — кацнало на главата му. Тогава вече всички рекли:

— Достоен е! Той ще ни бъде отсега цар.

И гражданите с радостни викове повели новия цар към двореца. Още на другия ден той поръчал да направят пред градските врата една гостоприемница, дето всеки можел да яде и да спи три дена, без да плати нещо — на царска сметка. Пред гостоприемницата издигнали един висок мраморен извор — да пият от него пътниците; на мраморната плоча царят заповядал да изпишат неговия образ — от главата до раменете, но без корона. До извора поставил стражи, на които поръчал да затварят в тъмница всекиго, когото чуят да каже нещо за изображения на извора. Още същия ден, когато бил направен изворът, минали оттам двамата разбойници. Те се навели да пият вода, а после съгледали образа.

— Познаваш ли я? — запитал единият. — Като че ли тази е същата, която ни излъга да ѝ донесем вода, за да избяга от нас.

— Тя е — казал другият. — По очите я познавам.

Стражите ги закарали в тъмницата и съобщили на царя. Той заповядал да ги доведат при него.

— Какво сте говорили вие при извора? — запитал ги той.

Те му разказали как преди няколко дни срещнали в планината една мома и как тя ги измамил, за да избяга.

— Тъй ли се отнасяте вие с пътниците? — запитал ги царят строго.

Сетне се обърнал към стражите и рекъл:

— Ударете на тия двама нехранимайковци по сто тояги!

След малко минало овчарчето, което карало в града овце за продан. И то погледнало лика на мрамора, сръбнало вода от извора и запитало стражите:

— А бе, хора, това мъж ли е, или жена? Струва ми се, че такава мома преди някое време мина през планината. Хляб и сол ѝ дадох, че беше прегладняла.

— Ти ела сега в тъмницата — рекли стражите, като подкарали овчарчето, — па там ще видиш мъж ли е, или жена.

И този път казали на царя. Той поръчал да доведат овчарчето при него.

— А бе, момче — рекъл, — ти какво си говорило при извора?

— Какво ще говоря, царю честити! — рекло то. — Срецнах преди време в гората една мома, облечена с царски дрехи. Много хубава беше — също като оня човек, дето е изписан на мрамора. Та рекох да питам това мъж ли е, или жена.

— Е, като срещна оная мома в гората, рече ли тя нещо?

— Какво ще ми рече, царю честити! Поиска ми нещо да хапне: гладна била. Хляб и сол имах, хляб и сол й дадох.

— Добре си направило, момче — рекъл царят.

И като се обърнал към стражите, заповядал им да дадат сто жълтици на овчарчето и да го пуснат.

Минало що минало, дошли и тримата пияници моряци. Един от тях видял образа на извора и рекъл:

— Я вижте оная, за която се карахме и бихме на пътя!

Другите двама дигнали глави и се загледали в образа.

— Наистина — рекли те, — същата е.

Стражите отвели и тях в тъмницата. Отишли, та казали на царя. Той заповядал и тях да му доведат.

— За какво приказвахте на извора, когато пиехте вода? — попитал ги той.

Те мълчели: срам ги било да разправят.

— Ударете им по пет тояги! — заповядал царят.

— Ще кажем, ще кажем! — рекли моряците.

И те разказали как една хубава мома ги срещнала на пътя, как почнали да се карат кой да я вземе, как се били, а тя избягала.

— Ударете и на тия тримата по сто тояги!

След час-два дошли и конярите. И те почнали да си говорят за момата, чийто образ веднага познали.

— Ама хитра жена беше проклетницата! — рекъл един. — Помните ли как ни накара да разтоварим конете и мулетата, за да не можем да я подгоним, когато побегне?

Стражите ги заградили и откарали в затвора, па казали на царя. Той заповядал и тях да му доведат; разпитал ги и заповядал да ударят на всеки от тях по петдесет тояги. Сетне дошъл арапинът. Той също видял образа на момата, заплюл го и рекъл:

— Ах ти, дяволска дъще, която ми взе дрехите и коня! Да те срещна още веднъж, душата ти ще взема!

Откарали и него в затвора. И за него съобщили на царя.

— Доведете го! — заповядал той.

Изправили арапина пред царя.

— Кой си ти? — викнал царят. — Мъж ли си, или жена? По лице ми се виждаш мъж, а — гледам — женски дрехи носиш. Отде идеш?

Арапинът почнал да се оплаква, че някаква мома го била накарала да си сменят дрехите; той я бил послушал, а тя му яхнала коня и избягала.

— Лъжеш! — викнал гневно царят. — Как тъй ще те срещне мома на пътя и ще си смени с тебе дрехите?

Арапинът почнал да мънка: страх го било да си каже правото.

— Я му ударете десет тояги! — заповядал царят на стражите.

Набили арапина и той казал, че искал да отвлече момата. Царят заповядал да му съблекат женските дрехи, да му дадат ония, с които бил влязъл сам той в града, да му ударят още сто тояги и да го пуснат.

След няколко дена дошъл и царският син — окъсан, одърпан подир дълго скитане нагоре-надолу. Той запитал още при градските врата къде има по-евтина гостилница. Стражите му казали, че наблизко е царската гостоприемница, направена за чужденци.

— Влез там! — рекли му те. — Три деня можеш да ядеш и да спиш, без да платиш нещо.

И той отишъл там, нахранил се и легнал да спи, съсипан от дългия път: Когато се събудил, излязъл на извора да се измие и да пие вода. Още отдалеч съзрял образа и се загледал в него като вкаменен. Гледал го, гледал — и все не можел да си откъсне очите. По едно време си казал тихо:

— Слава Богу, че видях поне лице, прилично на нейното! Не знам наистина дали тук е изобразена жена или мъж, но такава лице аз съм виждал само веднъж през живота си.

Като чули стражите, че дрипавият чужденец си говори нещо, отвели и него в затвора, па казали на царя, че заловили такъв и такъв човек, който си говорел нещо, като гледал образа на мрамора.

— Доведете ми го — заповядал царят.

Когато извели чужденеца пред царя, той го изгледал със строг поглед от нозе до глава, познал го, но се престорил, че го вижда за пръв път, и запитал строго:

— Какво си говорил ти за оная, чието лице е изобразено на извора?

Чужденецът въздъхнал, па рекъл:

— Ох, царю честити! Ще ти кажа всичко. Преди време се сгодих за една царска дъщеря, много голяма хубавица, негли най-хубавата мома на света. Баща ѝ не я даваше, макар че и аз съм царски син. Избягахме с нея. Но в една гора се изгубихме. Аз тръгнах да търся огън и на връщане изпуснах главнята. Дирих годеницата си навред по гората, ядох къпини и диви ябълки, остана още трева да паса. Питам, разпитвах за нея де кого срещна. Едно овчарче я било видяло и нахранило. То ми показа пътя, по който била минала. По тоя път стигнах тук. Гледам — на извора изобразено лице — също като нейното. Може да е на някоя нейна сродница; па може и да не е женско лице, а лице на момък: не знам. Но като видях тоя образ, стопи ми се сърцето от скръб, че с толкова смелост откраднах момата от майка ѝ, когато бяха в царските градини, за да я изгубя завинаги. Това е то, царю честити. Ако имам някаква вина, съди ме, накажи ме, убий ме: и тъй животът ми е горчилка, откак изгубих годеницата си.

Като чул това, царят заповядал на стражите да излязат за малко. Когато останал насаме с чужденеца, царят рекъл:

— Ти ме гледаш, но ме не виждаш. Аз съм оная, която дириш.

И те се оженили, а сетне дълги години управлявали щастливо това царство.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.